

Activering en responsabilisering

Een verhaal van rechten en plichten

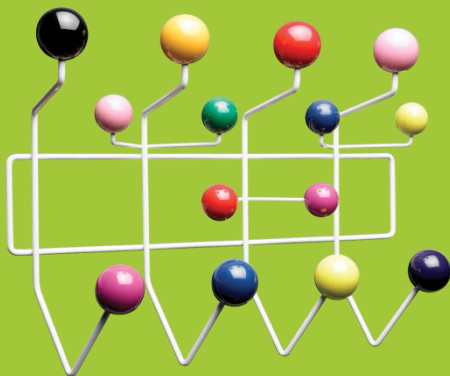
Stakeholdersforum Arbeidszorg

28 november 2013

Provinciehuis Leuven

Greet Van Dooren

HIVA – KU Leuven

Activering

EVOLUTIES

Activering en de welvaartsstaat

- Voor '90: Verzorgingsstaat / welvaartsstaat
- Welzijnsbeleid: compensatie obv **noden/rechten, sociale bescherming**
- **Passief arbeidsmarktbeleid:** 'passieve' bestrijding van structurele werkloosheid dmv reductie arbeidsaanbod
(cf. aanmoediging vroege uittreding, ruime toegang tot invaliditeit, uitkeringen)

Activering en de welvaartsstaat

- Sinds '90: Actieve/nieuwe welvaartsstaat
- 'positive welfare' (Giddens, 1998) / 'enabling welfare' (Gilbert, 2002) / 'new welfare' (Taylor-Gooby, 2008) / 'social investment state' (Engelen et al., 2007) : welzijnsbeleid als **'social risk management'**
- **Actief arbeidsmarktbeleid:** 'actieve' bestrijding werkloosheid dmv aanmoediging tot (re)integratie in arbeidsmarkt, gecontractualiseerde verantwoordelijkheden voor uitkeringsgerechtigde (cf. sollicitaties, opleidingen enz.)

Activering en de welvaartsstaat

- Spanningsvelden:
 - Universele vs verplichtende wederkerigheid
(Mau 2003, 2004)
 - Rechten vs plichten
 - Sociale bescherming vs sociale investering
- Tendenzen:
 - Responsabilisering & contractualisering
 - Van arbeid als middel voor sociale integratie naar arbeid als doel

Activering

DOELEN, KADERS & BELEIDSINSTRUMENTEN

Activering?

- Activering....
 - ... heeft uiteenlopende **doelstellingen**.
 - ... wordt vanuit uiteenlopende **economische en morele kaders** verdedigd.
 - ... wordt met uiteenlopende **beleidsinstrumenten** ingevuld.

Activering: doelen

- Individueel niveau:
 - integratie op de arbeidsmarkt (arbeidsmarktactivering)
 - integratie in maatschappij (sociale activering)
- Maatschappelijk niveau:
 - sociale cohesie,
 - armoedebestrijding,
 - toename arbeidsaanbod,
 - beheersing overheidsuitgaven, ...

Activering: economische en morele kaders

Argumenten in het activeringsdebat

- *Economisch*
 - Druk op overheidsuitgaven
 - Demografische groei: Verhouding inactieven / actieven, krimpend arbeidsaanbod
 - Einde geloof dat werkloosheid kan bestreden worden met macro-financieel beleid => micro-economische aanpak
 - Moral hazard in verzekeringsstelsel tegengaan
- *Sociaal & moreel*
 - ‘Voor wat hoort wat’
 - Emancipatorisch: volwaardig burgerschap

Activering: beleidsinstrumenten

- ‘Enabling’:
 - gesubsidieerde tewerkstelling,
 - werkbonus,
 - opleidingscheques,
 - trajectbegeleiding,...
- ‘Demanding’:
 - sancties,
 - verplichte deelname aan outplacement,
 - Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie,...

Activering en responsabilisering in uitkeringsstelsels

- Principe sijpelt door in verschillende **uitkeringsstelsels** (bijstand, werkloosheid, ziekte, invaliditeit)
- Statuut of bijdragen uit verleden volstaan niet meer, extra inspanningen zijn noodzakelijk om uitkering te behouden en worden gecontractualiseerd:
 - 2002 RMI-wet: leefloon, tewerkstelling, GPMI
 - 2004 RVA – PES: Plan voor de actieve begeleiding en opvolging van werklozen
 - 2011 RIZIV-VDAB activering ziekteverzekering
 - Antwerpen: vrijwilligerswerk in ruil voor uitkering?

Activering en responsabilisering: internationaal

- Nederland:

*‘de klassieke verzorgingsstaat verandert langzaam maar zeker in een **participatiesamenleving**. Van iedereen die dat kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving.’*

(Troonrede, Koning Willem-Alexander)

Activering en responsabilisering: internationaal

- Nederland:
 - WerkloosheidsWet: 4 sollicitaties per 4 weken
 - Bijstand: sollicitatieplicht
 - 2014 verplichte klusjes voor bijstandsuitkering
 - 2015 ‘Wet werk naar vermogen’ - Participatiewet: meer mensen met een arbeidshandicap aan het werk
- UK: ‘something for something’
 - Jobseeker’s allowance: 2-wekelijks interview waarin sollicitatie-inspanningen worden opgevolgd
 - Arbeidsongeschiktheid: geregelde herevaluatie; bij gedeeltelijke geschiktheid eveneens geregelde interviews.
 - Vanaf 2014 langdurig werklozen verplicht 30u vrijwilligerswerk/opleiding

Activering

**VOORBEELD: SOCIALE
ACTIVERING IN DE BELGISCHE
OCMW'S**

Sociale activering in Belgische OCMW's

- Verkennend onderzoek naar 'sociale activering'

Van Dooren et al. (2012)

- Webenquête (234/589 Belgische OCMW's; 39,7%)
- 8 Casestudies
- 2 Focusgroepen

Sociale activering bij de Belgische OCMW's: een definitie

“Het verhogen van de maatschappelijke participatie en het doorbreken van sociaal isolement

door maatschappelijk zinvolle activiteiten te ondernemen,

- 1) ofwel als een doel op zich;
- 2) ofwel als een eerste stap in een traject voor socio-professionele inschakeling;
- 3) ofwel als een eerste stap in een (latere) betaalde tewerkstelling.”

- Reserve voor de term sociale ‘activering’

Sociale activering bij de Belgische OCMW's: doelen & invulling

Sociale activering bij de Belgische OCMW's: invulling

Type activiteiten	Algemeen (%) (N=234)	Brussel (%) (N=8)	Vlaanderen (%) (N=140)	Wallonië (%) (N=86)
Socio-culturele en recreatieve activiteiten	79,5	100,0	76,4	82,6
Vrijetijdstoelages	52,1	75,0	62,9	32,6
Vrijwilligerswerk	45,7	12,5	62,9	20,9
Vorming / opleidingen (niet ifv professionele inschakeling)	43,6	62,5	47,1	36,1
Kennismaking met sport(clubs)/jeugdbeweging	42,7	75,0	48,6	30,2
Workshops	35,0	62,5	17,1	61,6
Praatgroepen	25,6	37,5	18,6	36,1
Clïënt participatiegroepen	17,5	25,0	17,9	16,3
Wijkgerichte groepswerking	9,8	25,0	10,0	8,1
Tewerkstelling (i.k.v. art.60, sociale tewerkstelling, stage, arbeidszorg)	7,3	0,0	11,4	1,2
Trajectbegeleiding	2,1	0,0	3,6	0,0
Andere	13,3	37,5	11,4	13,9
Geen enkele activiteit	4,3	0,0	3,6	5,8

Sociale activering bij de Belgische OCMW's: achterliggende beleidsvisie

Bipolariteit **rechten - plichten**

Universele wederkerigheid

Sociale grondrechten
Empowerment
Sociaal weefsel versterken
Ontplooiing
Arbeidsintegratie bevorderen

...

Verplichtende wederkerigheid (Mau 2003, 2004)

Wie de capaciteiten heeft, heeft het
recht & plicht om mee te werken
(arbeids)-integratie
Voorwaardelijkheid van de uitkering

Sociale activering bij de Belgische OCMW's: voorwaardelijkheid

“Ons OCMW moet leeflooncliënten kunnen verplichten iets terug te doen voor hun uitkering”	Algemeen % (N=224)	BR % (N=8)	VL % (N=135)	WL % (N=81)
Helemaal eens – eerder eens	49,1%	25%	48,9%	52,9%

“Is de bereidheid om sociaal geactiveerd te worden een criterium dat kan meespelen om de OCMW-uitkering al dan niet te behouden?”	Algemeen (N=224)	BR (N=8)	VL (N=135)	WL (N=81)
Ja	42,4%	37,5%	57,0%	18,5%

Activering & ARBEIDSZORG?!

Activering en arbeidszorg?

